

פרשת וישלח

"וירא יעקב מאוד ויצר לו"

בפרשת השבוע אנו פוגשים ביעקב שחוזר לארץ אחרי 20 שנים בחו"ל. יעקב ידע שעשיו אורב לו בקרן זוית ומחכה לנקום בו ולסגור חשבון איתו על גניבת הברכות. כשיעקב שמע מהשליחים ששלח שעשיו בא לקראתו, הוא נתקף בפחד: **"וירא יעקב מאוד ויצר לו"** (ל"ב, ז'). **ממה בדיוק פחד יעקב? הרי הקב"ה הבטיח לו בחלום הסולם: "והנה אנוכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך והשבותיך אל האדמה הזאת כי לא אעזבך..."** (כ"ח, ט"ו) **! האם לא האמין בהבטחת הקב"ה?** הנצי"ב מוולוז'ין (הרב נפתלי צבי יהודה ברלין 1816-1893, ראש ישיבת וולוז'ין ומגדולי התורה במזרח אירופה במאה ה-19) בפירושו על התורה "העמק דבר", מסביר לנו שיעקב חשש מעצם הרגשת הפחד שחש. יעקב לא הבין כיצד יתכן שהקב"ה הבטיח לו שלא יאונה לו כל רע ובכל זאת הוא חש פחד !! כלומר עצם הופעת תחושת הפחד הפריעה מאוד ליעקב שראה בה סימן שמשוהו בהתנהגותו לא שלם. "וירא יעקב מאוד" – נפל פחד בלבבו. "ויצר לו" – מזה שנפל פחד בלבבו. הצר לו, כיוון שמזה הבין שרעה נגד פניו (העמק דבר). יעקב מתחיל לעשות חשבון נפש ומחפש מה בהתנהגותו לא בסדר ומה צריך לתקן. אולי לא היה צריך לקחת במרמה את הברכות מעשיו, אולי נשאר יותר מדי זמן בבית לבן והושפע מדרכו הרעה, אולי היה צריך כבר מזמן לחזור לארץ ולזכות במצוות כיבוד אב ואם. כלומר אנו רואים שפחדו של יעקב נבע מתוך אמונתו השלמה ולא חלילה מחוסר אמונה בהבטחת הקב"ה. אנו רואים שהאדם המאמין צריך לעמוד על המשמר ולבדוק את התנהגותו האם אכן היא ראויה כל הזמן.

"האיש המסתורי"

בנוסף למתח הנפשי ולחששות של יעקב מפני הפגישה עם עשיו, יעקב הותקף ע"י איש מסתורי שהתנפל עליו בלילה שלפני המפגש עם עשיו. **מי היה האיש המסתורי? מה בדיוק רצה? מה היו תוצאות הקרב ומה הן מסמלות?** "ויותר יעקב לבדן ויאבק איש עמו עד עלות השחר" (ל"ב, כ"ה). יעקב נשאר לבדו בלילה הגורלי שלפני הפגישה עם עשיו. משפחתו ובניו כבר חצו את מעבר יבוק. חז"ל מספרים לנו ש"האיש המסתורי" הוא שרו של עשיו, שהתנפל ונאבק בכל כוחו על כל מה שמסמל יעקב בעולם. על מוסרו, על כוחו הרוחני ועל אלוהיו. "וירא כי לא יכל לו ויגע בכף ירכו, ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו ... ויאמר: לא אשלחך כי אם ברכתני ... ויאמר: לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל, כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל" (ל"ב, כ"ו – כ"ט). שרו של עשיו ניסה בכל כוחו להרוג את יעקב ואת כל מה שהוא מייצג בעולם אך לא הצליח. הוא הצליח רק לפגוע ברכו של יעקב ולהפכו לצולע. **מה מסמלת פגיעה זו?** כף הירך הוא השריר החזק ברגל המאפשר עמידה איתנה. הפגיעה בירך מסמלת שמעתה עמידתו החומרית של יעקב בעולם תהיה רופפת. תמיד יחיה בצל הסכנה – **צולע, אבל חי**. כוח עמידתו, בניגוד לכל היגיון, יהיה תלוי אך ורק בכוחותיו הנפשיים ובמוסרו הגבוה. המאבק נמשך כל הלילה שבמהלכו שרו של עשיו חושב שעליונותו החומרית תקנה לו את הניצחון אך "בעלות השחר" כשהאמת המוסרית מתגלית לעיני כל, שרו של עשיו מתחנן ליעקב "שלחני כי עלה השחר" (ל"ב, כ"ו). ברגע זה יעקב מסרב ומוכן לשחרר את שרו של עשיו רק אחרי שיודה בכשלון דרכו, ויכיר בכך שדרכו המיוחדת של יעקב היא הנכונה והראויה והיא זו שתביא ברכה לעולם. ואכן רק אחרי ששרו של עשיו מברך את יעקב, "לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל, כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל", יעקב משחרר אותו.

נצחונו של יעקב במאבק מסמל את ניצחון הרוח. קיומו הפלאי והנצחי של עם ישראל על אף צליעתו וחולשתו הפיזית ביחס ל"טורפים" שסביבו הנו עדות חיה למציאות ד' בעולם המתגלה דרך עמו הנבחר.

"הכזונה יעשה את אחותנו?"

"ותצא דינה בת לאה ... לראות בבנות הארץ. וירא אותה שכס בן חמור החוי נשיא הארץ ויקח אותה וישכב אותה ויענה" (ל"ד, א'- ב'). שכס בן חמור, שהיה הבן של נשיא הארץ, חשב שהכל מותר לו. הוא חטף את דינה, ביצע בה את זממו והחזיק בה כבת ערובה. יעקב שמע "כי טמא את דינה בתו" (ל"ד, ה') והמתין בשקט עד שהאחים שבו הביתה. האחים שמעו את מה שקרה "ויתעצבו האנשים ויחר להם מאוד כי נבלה עשה בישראל לשכב את בת יעקב וכן לא יעשה" (ל"ד, ז') ואז החל מו"מ מוזר. שכס וחמור באו ליעקב ובניו (כשדינה עדיין עצורה אצלם) והציעו להם לשבת בשכס, לסחור בה ולהתחתן אחד עם השני. יעקב ובניו התנו את העסקה בכך שכל הגברים בשכס יעשו ברית מילה. הזכרים בשכס קיבלו את תנאי העסקה ואז ביום השלישי למילתם, שמעון ולוי נכנסו לשכס, הרגו את חמור ואת שכס ואת כל הזכרים בעיר וחלצו את דינה.

תגובתו של יעקב למבצע הנועז הייתה צוננת: "עכרתם אותי להבאישני ביושב הארץ בכנעני ובפריזי ואני מתי מספר ונאספו עלי והכוני" (ל"ד, ל'). תשובתם של שמעון ולוי לטענת יעקב: "**הכזונה יעשה את אחותנו!**" - יש מחיר לדם יהודי! שכס עשה מה שעשה רק בגלל שדינה הייתה נערה יהודיה, בתו של יעקב, הוא לא התבייש לנהל מו"מ כשדינה עדיין שבויה אצלו ולכן עליו לשלם את המחיר. לעיתים כדי להגן על הכבוד שהוכפש, יש לאחוז בחרב. תוך כדי המולת הקרב התייצב יעקב לימין בניו ולא השיב לטענתם (יש זמן לכל דבר). אך לפני מותו יעקב סוגר איתם חשבון ואומר להם מה דעתו על הדם הרב ששפכו: "בסודם אל תבוא נפשי, בקהלם אל תחד כבודי... ארור אפם כי עז..." (מ"ט, ו'- ז').

יעקב לא חולק על הנימוק והמטרה שהניעו את שמעון ולוי. המניע של האחריות כלפי אח/אחות מעונה הוא מאוד מוסרי, לכן יעקב אינו עונה לטענה הצודקת של שמעון ולוי שדם יהודי אינו הפקר - צריך לגלות אחריות כלפי כל יהודי ואסור להפקירו. עם זאת, יעקב כועס על דרך הפעולה של שמעון ולוי שהרחיקו לכת כאשר הרגו צדיקים ורשעים יחד באופן גורף.

אומנם דם יהודי אינו הפקר, אך המוסר הגבוה שלנו כעם הנבחר, מחייב אותנו לשקול היטב את דרכי פעולתנו.

שבת שלום,

www.pirsuma.com ארכיון